

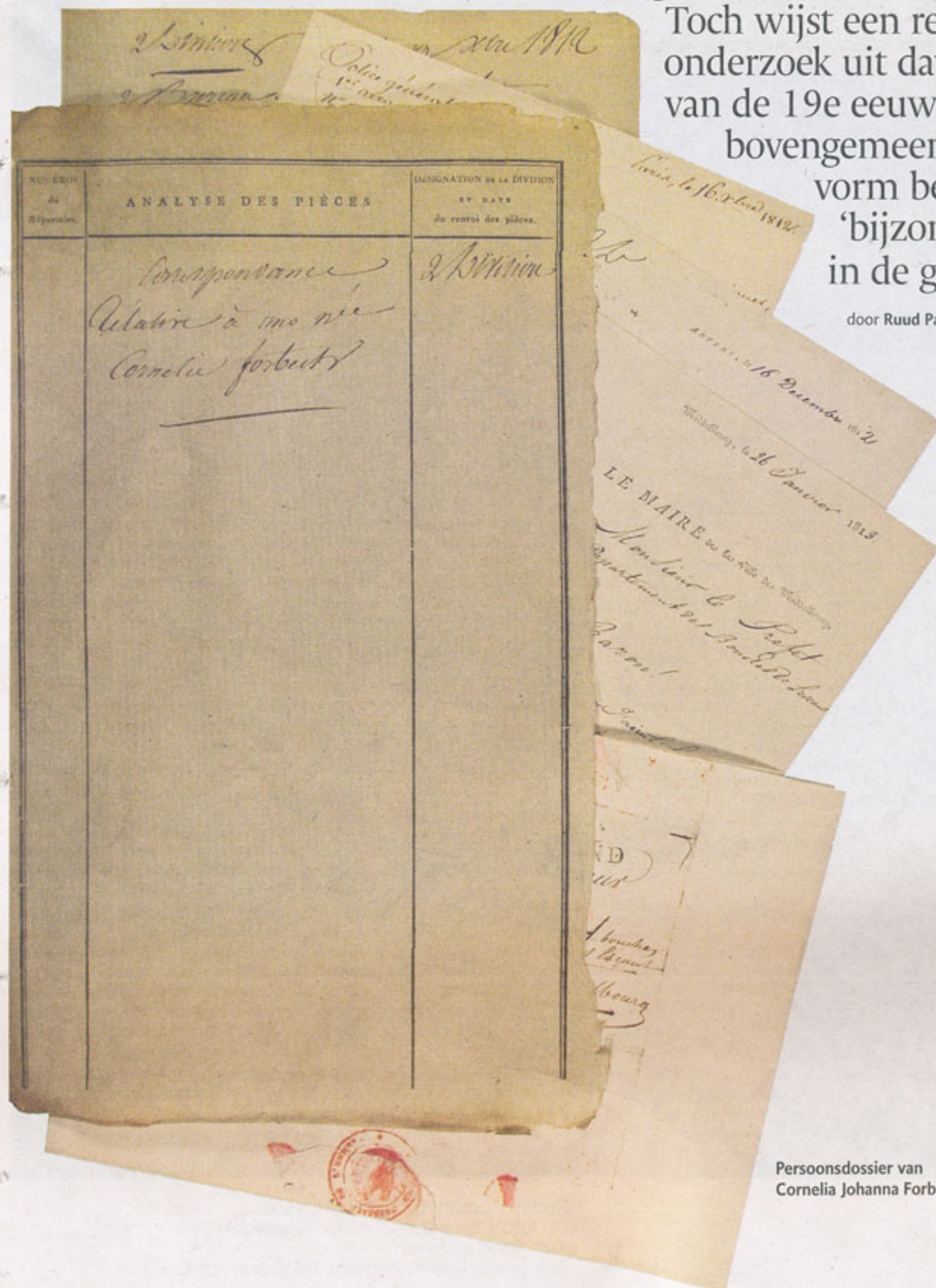
In de Abdij lagen geheime persoonsdossiers

reportage

Voor de Eerste Wereldoorlog kende Nederland nog geen centrale inlichtingen- en veiligheidsdienst. Het was de plaatselijk politie die over openbare orde en veiligheid waakte.

Toch wijst een recent archiefonderzoek uit dat er aan het begin van de 19e eeuw wel degelijk een bovengemeentelijke organisatievorm bestond die 'bijzondere personen' in de gaten hield.

door Ruud Paesie

Persoonsdossier van Cornelia Johanna Forbach

Op woensdag 25 november 1812 loopt de 'Cornelia' de haven van Oostende binnen. Aan boord van het uit Londen komende schip bevindt zich een jonge Nederlandse vrouw. Ze wil naar Middelburg waar haar ouders wonen. De douaniers vertrouwen de zaak niet en nemen haar voor ondervraging mee naar hun bureau. Daar verklaart de vrouw dat zij Cornelia Forbach heet, 24 jaar is en te Brielle geboren is. Althans, dat noteren de Franse ambtenaren in hun proces-verbaal. Op de vraag wat ze in het Engeland te zoeken had, geeft ze een even simpele als verrassende verklaring. In 1809, toen Walcheren door Engelse troepen was bezet, heeft ze een Britse officier ontmoet en met hem is zij naar Londen gereisd. Zo'n drie weken later krijgt de prefect van het Departement der Monden van de Schelde, dat in het Middelburgse Abdijcomplex zetelt, kort na elkaar twee brieven. De eerste is afkomstig van Jean-François Bellemare, Commissaire-Générale de Police van Antwerpen. Het tweede document, met dossiernummer 8200.R2, is ondertekend door Pierre-François Réal, de hoogste baas van het 1er Arrondissement Police Générale te Parijs. Réal heeft zijn sporen verdiend door zijn doortastende optreden bij verscheidene veiligheidsonderzoeken. Hij ontmaskert onder meer een moordcomplot tegen Napoleon. In 1808 wordt hij door de Franse keizer in de adelstand verheven en krijgt hij de leiding over het 1er Arrondissement, het grootste en belangrijkste politiedistrict van het Franse Rijk. Hij staat nu direct onder Joseph Fouché, de machtige en beruchte minister van Politie en vormgever van het moderne inlichtingenwerk. De hoofdcommissarissen van Antwerpen en Parijs verzoeken om inlichtingen over de genoemde Forbach. De prefect schuift het verzoek door naar Cornelis Gerrit Bijleveld, burgemeester van Middelburg, die een onderzoek instelt. Drie dagen later ant-

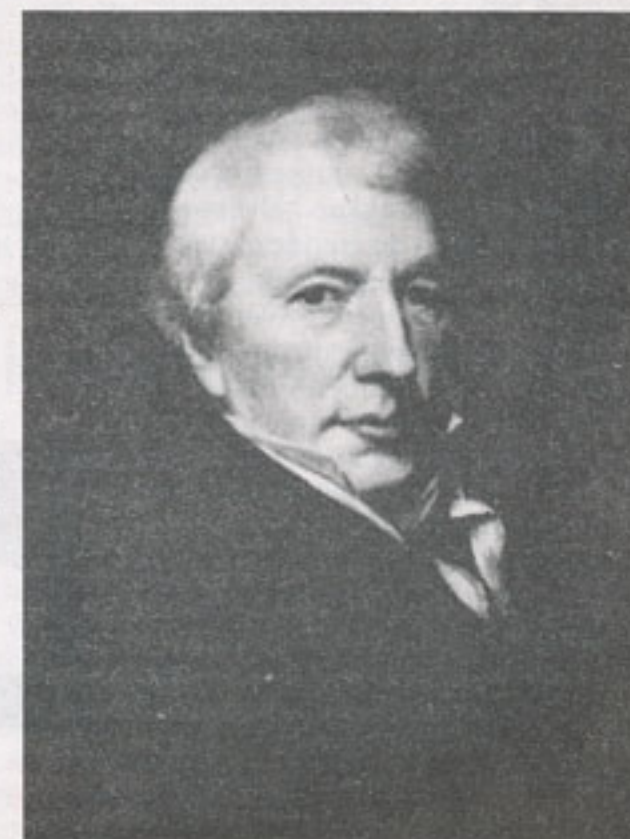
Spotprent op Franse douanen, 1813

woordt hij. Uit het onderzoek is gebleken dat de jonge vrouw Cornelia Johanna Forbach heet, haar vader een gepensioneerde onderofficier is en dat haar 55-jarige moeder haar dolgraag in de armen wil sluiten. Bijleveld sluit zijn bericht af met de mededeling dat hij geen bezwaar ziet tegen hereniging. Dat meldt de prefect vervolgens op zijn beurt weer aan Réal, waarna die op 14 januari 1813 toestemming verleent om de benodigde reisdocumenten aan Cornelia Forbach af te geven. Daarna verdwijnt haar persoonsdossier in het archief van de 'Deuxième Division, Police Générale' van het Departement der Monden van de Schelde.

Nadat de Fransen in 1795 Nederland zijn binnengevallen en de Bataafse Republiek is uitgeroepen, verandert er veel in Zeeland. Staats-Vlaanderen, het huidige Zeeuws-Vlaanderen, wordt meteen bij Frankrijk ingelijfd en het strategisch gelegen Vlissingen krijgt een aparte status als garnizoensstad. In 1802 komt de Scheldevesting onder Frans militair bestuur te staan en wordt daarna aan Frankrijk afgestaan. De Bataafse Republiek raakt bovendien in oorlog met Groot-Brittannië en Nederlandse kolonies vallen in Engelse handen. De voor Walcheren zo belangrijke handel en scheepvaart komen stil te liggen. In 1806 komt een einde aan de Bataafse Republiek. Napoleon benoemt zijn jongere broer Lodewijk tot Koning van Holland en kondigt daarna het Continentaal Stelsel af. Al het goederen-, personen- en postverkeer naar en van Engeland is voortaan ten strengste verboden. Een levendige smokkelhandel is het gevolg. Als nog geen drie jaar later een omvangrijke Britse troepenmacht op Walcheren en Zuid-Beveland landt, komen de gebeurtenissen in een stroomversnelling. De bezetting is slechts van korte duur en de Fransen annexeren Walcheren nadat de Engelsen vertrokken zijn. Koning Lodewijk moet door zijn lakse optreden aftreden, waarna de rest van het Koninkrijk Holland bij Frankrijk wordt ingelijfd. Nederland verliest zijn on-

afhankelijkheid en krijgt een nieuwe departementale indeling binnen het Franse Rijk. Daarin vormen de Zeeuwse eilanden voortaan het Departement der Monden van de Schelde. Om de smokkelhandel beter te bestrijden, voert Napoleon het Franse douanestelsel in en vaardigt hij nieuwe decreten en besluiten uit. Voor de wetshandhaving en opsporing van overtreders zet hij een uitvoerige administratie op. Ambtenaren noteren het binnen- en buitenlandse verkeer, houden veer- en beurtvaardiensten in de gaten en registreren alle in- en uitvarende schepen, ladingen en bemanningen. Vooral vissers, die weten dat het in troebel water goed vissen is, staan onder verscherpt toezicht. Ook personen worden nagetrokken en hiervan treffen we enkele dossiers aan in het archief betreffende het 'toezicht op bijzondere personen'. Deze stukken handelen onder meer over Engelse kooplieden die vanuit Brouwershaven en Zierikzee de 'commerce du smogglage' bedrijven. Als Napoleon in 1811 bovendien de dienstplicht middels loting invoert, nemen de administratieve taken verder toe. Wie ingeloot is, tracht vrijstelling te krijgen. Lukt dat niet dan zoekt men een vervanger of deserteert. Ook hiervan worden akten, dossiers en registers opgesteld en er worden signalementen van voortvluchtige deserteurs verspreid. Dat blijken ruim 80 Zeeuwse jongemannen te zijn, die soms zelfs in vijandelijke dienst treden. Verder bestaan er nog documenten met signalementen van correspondentiedossiers over gezochte criminelen, ontsnapte Engelse krijgsgevangenen en spionnen. De meeste stukken komen van Réal. Daartussen zit ook een opsporingsverzoek van een zekere 'Burcke', een 40-jarige Ierse 'agent de l'Angleterre', die ook onder de schuilnamen 'De Borghe et plus souvent de Richardson' opereert. In werkelijkheid heette deze Britse spion James Florence Burke. Deze voormalige officier uit het Franse leger was ook in Zuid-Amerika en Spanje actief en landde eind juli 1809 op de kust van Walcheren. In december

1812 wordt hij door Réal gezocht voor een 'mission suspecte dans l'Empire'. Over deze Ierse avonturier en spion is later zelfs een publicatie verschenen. Hoe betrouwbaar zijn deze verzamelde gegevens nu precies geweest? Als we het persoonsdossier van Cornelia Forbach als voorbeeld nemen, dan valt daar toch wel het een en ander op aan te merken. Brielle was bijvoorbeeld niet haar geboortestad, maar Bergen op Zoom en bij aankomst in Oostende was ze pas 23. Dit lijken misschien onbelangrijke details, maar voor veiligheidszaken zijn dit geen futiliteiten. Er ontbreekt echter nog iets anders in het dossier, wat veel opmerkelijker is. Cornelia had namelijk een zoon die dat voor eind juni 1810 geboren is en we mogen aannemen dat zij deze 2-jarige kleuter bij aankomst in Oostende bij zich had. Over het bestaan van dit kind zijn we redelijk geïnformeerd. In een overlijdensakte, die op 29 juni 1826 in Middelburg is opgesteld, lezen we namelijk dat de 16-jarige Loftus Forbach, zoon van Cornelia Johanna Forbach, de dag daarvoor in een huis aan de Koepoortstraat met het huidige nummer 1, 'ten vier uren in den namiddag' is overleden. Helaas wordt de vader, noch de geboorteplaats in de akte vermeld.

Pierre-François Réal

Ruud Paesie is historicus in Middelburg